

Gândurile intime ale lui Eliade. Erosul ca emoție și orgasm

De la erosul ca „îndrăgostire” să trecem la o serie de reflecții asupra unui alt aspect paradoxal al tematicii erotice: erosul ca emoție conexă procesului fiziologic al excitării și al orgasmului, din nou, dintr-un punct de vedere exclusiv masculin. Între 2 și 3 februarie 1945, când disperarea pentru „dispariția Ninei” i se părea intolerabilă iar scrisoarea de demitere de la Ministerul de Externe îl aruncă, practic, la pământ, Eliade ajunge,

cum ar fi spus Eschil, la *mathein* prin *pathein*: la o intuiție genială prin angoasă și suferință (p. 314). El se întreabă: „Ce înseamnă pierderea soției, alături de marea catastrofă mondială în care zilnic își pierd viața zeci de mii de oameni, care anihilează cetăți și secătuiește națiuni?”

Răspunsul pe care îl dă Eliade este foarte lucid și „clădește”, s-ar putea spune, un pod între macro și microcosmos, semnificând, de fapt, că mulțimea nu este decât o sumă de indivizi care nu pot comunica între ei. „I-aș răspunde: închipuie-ți un tânăr îndrăgostit de multă vreme care, într-o bună zi, izbutește să-și îmbrățișeze iubita. E fericit și în fața izbucnirii lui de fericire d-ta îi spui: «Ce contează că ai posedat azi o femeie! În același ceas, ca d-ta, pe întreg pământul, cel puțin un milion de perechi făceau dragoste. Nu e nimic extraordinar în ce ți s-a întâmplat!» Și, cu toate acestea, el, îndrăgostit, știe că ce i s-a întâmplat este extraordinar”.

În această microrealitate – care numai minimă nu este – Eliade demonstrează o capacitate introspectivă care îl face să surprindă acel ceva atât de banal și stupid ce denotă un act sexual consumat și dobândește o semnificație doar prin dragoste, acea dragoste capabilă să producă o transformare aproape alchimică a evenimentului fiziologic. O capacitate introspectivă care, în fond, este în sintonie (să ne fie permisă această apropiere care unora le-ar putea părea nerespectuoasă sau impertinentă) cu reflecția sa asupra timpului și eternității, reflecție ce se va regăsi tocmai în cartea pe care Eliade va începe să o scrie în luna imediat următoare și care va apărea în Franța patru ani mai târziu, sub titlul *Mythe de l'éternel retour. Archétypes et répétition* (Paris 1949). Noaptea îl roade insomnia, asaltat fiind de gânduri dominate de o disperare atroce și fără o aparentă cale de ieșire („simt că orice aș face, rezultatul este disperarea”). Se refugiază din nou în escamotajul libertinajului suficient să-l însuși, golit de orice dimensiune romantică.

„Și am alternativă: dacă mă voi zvârli din nou în experiențe (recte: erotice), mă voi consuma în zadar, nici o voluptate neputând să [mă] consoleze în clipa imediat următoare stingerii ei (cu ce mă consolează faptul că le-am strâns în brațe pe Rica, pe Maitrey, pe Sorana, pe alte câteva? Niciodată o amintire erotică nu te consolează; totul e definitiv consumat prin act; îți amintești dragostea, prietenia, *istoria* legată de o femeie, dar ceea ce a fost esențial erotic, faptul ca atare e neant în clipa următoare căderii). Astfel, îmi spun, să mă mulțumesc cu un echilibru fiziologic dobândit fără bătaie de cap (o aventură oarecare și comodă) și să mă concentrez asupra operei mele, lăsând să treacă viața pe lângă mine fără să mă silesc s-o gust, s-o schimb, să mi-o apropiu”. Lucidității diagnozei (efectiv așa este: amintirea erotică nu consolează, totul se consumă definitiv prin act, de unde pesimismul asupra erosului ca acțiune fiziologică frustrantă al lui Lucretius în cântul al IV-lea din *De rerum natura* și concupiscenta insașiabilă a lui Don Giovanni în mit și literatură) îi urmează banalitatea terapiei: „o aventură oarecare și comodă”, adică evident plătită.

Tehnica eliberării prin exces, a purificării prin orgie

Pentru a se salva de la depresia care a urmat aceluia *débâcle* personal și al patriei sale, Eliade (de fapt, avea doar 38 de ani, o vârstă la care hormonii sunt încă destul de activi) se refugiază în sex ca act biologic de pur consum. În zilele și nopțile care se scurg între 5 martie și 15 aprilie 1945, în timp ce istoria macină evenimentele (pentru a folosi o expresie carduciană) mai mult ca oricând în secolul trecut, Mircea Eliade își „macină” propria virilitate cu insistență, ca să zic așa, terapeutică. În intervalul dintre perioada pelerinajului la Fatima „pentru odihna sufletului Ninei și pentru salvarea integrității mele spirituale” (18 martie, p. 340) și cea a reînțoarcerii la Cascais, unde trebuie să se confrunte din nou cu oscilările Ministerului român de Externe și cu umbrele propriului trecut, totul este o succesiune de adnotări ale unor evenimente pur neurologice și fiziologice (pp. 336-356).

Pe 5 martie începe să-și experimenteze inedita tehnică de eliberare de criza neuroastenică dând frâu liber propriei senzualități și unei neînfrânate gimnastici sexuale. „Astăzi – notează – m-am întors la fiziologie. Într-un ceas am îmbrățișat de trei ori aceeași femeie – puțin mirată, ce e drept, de neosteneala mea. Măine sau poimăine, voi consulta un neurolog. Vreau să încerc totul. Aș fi dezolat să aflu, bunăoară, că neurastenia și melancolia mea se datorează adorabilelor funcțiuni seminale” (p. 336).

Pe 14 martie, în preziua plecării la Fatima, el notează: „Voi repeta binecunoscuta mea tehnică a eliberării prin exces, a purificării prin orgie. [...] Vreau să știu dacă melancolia mea are sau nu rădăcini fiziologice.

Vreau să mă eliberez de orice influență seminală, chiar dacă această eliberare a mea va implica seducerea a o sută de femei" (p. 339).

Pe 16 martie primește de la neurolog răspunsul la care se aștepta: „Melancoliile își au cauze spirituale”, dar criza generală are cauze biologice, legate de hipersexualitatea sa nesatisfăcută: „Echilibrul nu poate veni decât după realizarea echilibrului erotic” (p. 340). Și în timpul călătoriei, în pofida consolărilor peisajului „arhetipal”, se regăsește luptând cu aceleași fantasme hormonale: „Ieri și astăzi tot obsedat de sex” (22 martie, p. 257, trad. italiană; p. 220, trad. spaniolă; lipsește în ediția română).

Pe 11 aprilie, din nou la Cascais, își repetă lui însuși că criza nervoasă se bazează pe insatisfacția erotică. Dar raporturile ocazionale, deși împinse la limita solicitării hormonale, nu l-au satisfăcut îndeajuns: „mi-ar trebui o amantă de zi și de noapte” (p. 351).

Între obsesia virilității și obsesia impotenței

Pe 15 aprilie, în fine, Mircea Eliade reîncepe să lucreze (după criza de melancolie din ziua anterioară, în care a trăit o „definitivă detașare de operă, de cultură, de filosofie, de viață, de mântuire”, p. 353) și se pune să recitească *Isabel și apele diavolului* (1929/30), în vederea unei eventuale noi ediții. În mod aproape proustian reapar senzații și obsesii care îl chinuie în momentul redactării cărții și imediat după apariția acesteia în România. „Un amănunt care mă tulbură: accentul pe care-l pun pe sterilitate, pe neputință. [...] M-am întrebat dacă refuzul meu (în roman) de a poseda pe Isabel n-ar putea fi interpretat psihanalitic printr-o obsesie a impotenței. Cum n-am avut niciodată această obsesie, mă întreb de unde vine totuși refuzul de a poseda o fată ce ți se oferă, complicat cu bucuria sadică de a o vedea posedată de altul. E probabil că întrebarea aceasta și-au mai pus-o și alții. Îmi aduc aminte că Sorana, după o zi de vitejie în cabana de la Poiana Brașovului, în care am îmbrățișat-o de zece ori, mi-a mărturisit că vigoarea mea a surprins-o; că ea, după lectura *Isabelei*, m-a crezut aproape impotent. Speriată totuși de resursele mele, i le-a mărturisit lui Lily Popovici – care, socotea ea, avea mai multe experiențe virile. Lily i-a spus că, dacă nu m-ar cunoaște, ar fi crezut că m-am drogat, că am luat pilule etc. Ceea ce e mai amuzant, eu nici nu-mi dădeam seama că sunt într-adevăr atât de «bine». Mi se părea că orice bărbat, dacă îi place o femeie, și e odihnit, o poate îmbrățișa de zece ori! Mai târziu, am înțeles că acesta e un privilegiu destul de rar” (p. 355).

Această obsesie a virilității prezintă în scrierile din tinerețe a existat, desigur, în stadiu latent în psihicul său (deși se grăbește să precizeze contrariul: „Problema potenței sau a impotenței nu m-a preocupat niciodată”), altfel nu s-ar explica această repetitivă și aproape puerilă plăcere de a-și etala eroismul priapic, pe care Eliade o leagă de un refuz mult mai înrădăcinat și conștient: refuzul de a avea copii, care se leagă ulterior de un acut sentiment de vinovăție produs de moartea Ninei, probabil din cauza unui avort violent pe care el însuși i l-ar fi impus.

De la Eliade la Evola. Metafizica sexului

În aceste meditații ale unui Eliade în pragul vârstei de 40 de ani este teoretizată, pe plan personal, o tehnică de eliberare de angoasă (cu alte cuvinte, o tehnică de „mântuire”), bazată pe gimnastica copulatorie și pe extazul ejaculator, fără intenția de a o înălța într-un plan al transcendenței metafizice sau de a stabili vreun raport cu valorile cathartice și salvifice ale orgiei, teme, de altfel, familiare lui Eliade, autor al volumului *Yoga, essai sur les origines de la mystique indienne*, din 1936. Conexiunea acestei teme cu realități filosofice și istorico-religioase mai ample va fi, însă, realizată de un alt istoric și gânditor – care, de altfel, i-a fost un dialectic tovarăș de drum în diverse *demersuri* – italianul Julius Evola (1898-1974), în volumul *Metafizica sexului* (1958; ed. II. 1969). Este vorba de o carte inspirată tot de o catastrofă personală admirabil metabolizată, o carte pe care Eliade nu ar fi putut-o scrie niciodată, chiar dacă a fost martorul genezei sale într-o întâlnire a celor doi din mai 1952.

În această carte, cu precădere în capitolul al treilea (*Fenomene de transcendență în dragostea profană*), Evola tratează împreunarea fizică dintr-un punct de vedere superior, încercând să surprindă acele efecte transcendente ce reprezintă apogeul actului sexual. Așa cum a afirmat Franco Volpi în *Dizionario delle opere filosofiche* (Milano, 2000, p. 357), în fișa dedicată acestei opere, aparent atât de puțin filosofică, „Evola dezvoltă o teorie metafizică a sexului, considerând acest fenomen ca un element mult prea important în viața ființelor pentru a-l trata doar prin niște simple explicații pozitiviste și sexologice. Sexul este forța magică cea mai intensă a naturii, capabilă să exercite asupra tuturor viețuitoarelor o asemenea atracție irezistibilă încât să ofere, după Evola, o ocazie de a transcende pura corporalitate, ajungând până la nivelul spiritului. Fenomenul sexual implică, deci, un potențial extatic, inițiativ, care poate fi adus la lumină doar privindu-l din perspectivă metafizică”. Și, încheie Volpi, „în eros – în clipele sale sublime, dar câteodată chiar în experiențele cotidiene de dragoste foarte intensă – transpare transcendența care poate înfrânge limitele conștiinței cotidiene și poate produce o deschidere spirituală. Fenomenul sexului clădește astfel un pod între fizică și metafizică, între natură și spirit”. Dar aceste lucruri, un Eliade al anului 1945, îndrăgostit fără

speranță de o femeie care nu mai era decât o fantasmă și supus încă unor violente furtuni hormonale, nu putea și nu voia să le spună.

Giovanni Casadio

(traducere din italiană îngrijită
de Afrodita Carmen Cionchin)